

Källa: SCB

STATISTISKA CENTRALBYRÅNS KUNDTIDNING NUMMER 3 • 2010

SCB

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

Utrikes födda företagare

Nu görs en studie om förutsättningar att starta och driva företag i Sverige.

Svenskarnas Fotavtryck

Vattenfotavtrycket definieras som den volym sötvatten som används för att producera de varor och tjänster en individ eller ett land konsumerar.

- Hur använder vi bekämpningsmedel i Sverige och inom EU?
- Biverkningar av läkemedel
- Pensionärers hälsa

Händer på SCB i höst ...

Mer information hittar du på www.scb.se

Varje höst arrangerar SCB en rad seminarier och kurser. I år uppmärksammas "World Statistics Day" i ett samarbete med andra statistikansvariga myndigheter.

Saltsjöbadskonferensen, 6–7 oktober

Årets konferens fokuserar på områdena produktivitet, organisation och humankapital.

För mer information kontakta: Hans-Olof Hagén, tfn: 08-508 944 66, e-post: hans-olof.hagen@scb.se

Aktuell demografisk analys, 28 oktober

Kostnadsfritt eftermiddagsseminarium där nyligen avslutade studier från SCB:s Prognosinstitut presenteras – bland annat rapporten "Födda i Sverige – ändå olika?"

I rapporten beskrivs familjebildning, barnafödande, migration och dödlighet för födda i Sverige med utrikes födda föräldrar. Några andra områden på seminariet är den senaste utvecklingen inom fruktsamhet och migration samt dödligheten för olika födelsekullar.

World Statistics Day, 20 oktober

FN organiserar World Statistics Day för att fira den officiella statistikens betydelse och framgång.

I Sverige arrangerar de statistikansvariga myndigheterna tillsammans seminarium under dagen. Syftet är att öka kunskap om betydelsen av officiell statistik i form av service, integritet och professionalism. Dagen riktar till en bred målgrupp – från besluts-

fattare och producenter av statistik till användare av alla typer, på regional och global nivå. Under dagen visas den service som producenter av officiell statistik erbjuder och utvecklingen av de nationella statistiska systemen.

SCB:s Välfärdsdag 2010 med tema "Fattigdom", 10 november

Årets tema är Fattigdom och några ämnen är: EU och det europeiska året för bekämpning av fattigdom, Absolut och relativ fattigdom, Vem är fattig?, Flöden in och ut ur fattigdom, Fattigdom och (o)hälsa.

Bland föreläsarna finns såväl medarbetare vid SCB som vid CHESS, Centre for Health Equity Studies, Kronofogden, Lunds universitet och SOFI, Institutet för social forskning.

Lär dig publicera din egen statistik – få bättre ordning på dina siffror!

Under två dagar, 30 november–1 december, är det åter dags för en kurs i datalagring och publicering av statistik med programvaran PC-Axis. Den vänder sig till dig som jobbar med hantering, lagring och exponering av statistik i en organisation.

Kursen genomförs i Stockholm på Karlavägen 100. Se vidare på www.scb.se under **Kurser och seminarier**.

Smått o gott ...

MC-förare på våra vägar sommaren som gått

Varför ägs de flesta motorcyklar av män mellan 46–55 år?

Männen har en tydligare topp i sitt ägande medan kvinnorna har en jämnare fördelning över åldersklasserna. Det är också männen som äger 90 procent av de privatägda motorcyklarna – kvinnorna 10.

Mer information?

Kontakta gärna **Annika Johansson**, SCB via e-post: annika.johansson@scb.se

Foto: Monica Holmberg

Så viktigt att svara

Statistik ska hålla hög kvalitet. Det är en av de viktigaste ledstjärnorna för SCB:s verksamhet.

Tidigare i år upptäcktes fel i några statistikprodukter, något som uppmärksammades stort av medierna. Nu fokuserar vi på att säkerställa att beräknings- och granskningsrutiner håller en tillräckligt god standard, så att risken för nya fel minimeras.

Samtidigt får det inte skymma att det nog är ännu viktigare att upprätthålla kvalitet i datainsamlingen. Utan tillräckligt bra primärdata, går det inte att framställa bra statistik – hur rätt man än räknar.

En betydande del av den statistik som SCB framställer för egen del, eller på uppdrag av andra, bygger på urvalsundersökningar riktade till individer och hushåll. Och här har vi bekymmer med trendmässigt allt större bortfall i många statistiska undersökningar.

Bekymret är inte unikt för SCB och Sverige. Andra statistikproducenter och opinionsföretag har liknande erfarenheter och utvecklingen är densamma i många andra länder.

Förmår vi inte vända trenden mot allt större bortfall, blir det i förlängningen inte längre möjligt att producera tolkningsbar statistik från urvalsundersökningar. När antalet svarande i urvalet är för litet, vet vi helt enkelt inte längre om de är representativa för den totalpopulation ur vilken urvalet har dragits.

Vi har inte någon riktigt klar bild av vad som ligger bakom det ökade bortfallet. Det tycks bl.a. bli allt svårare att få tag på folk via telefon, vilket är lite paradoxalt med tanke på att alla i dag ständigt går omkring med en telefon i fickan. Och bland de som vi ändå når, är det allt fler som inte ställer upp i intervjuer. Det verkar också finnas en enkättrötthet. Det finns flera möjliga förklaringar till detta. Och det finns idéer om hur man kan arbeta för att minska bortfallen. Du kan läsa mer om detta i Jan Hörngrens artikel i detta nummer.

En väg att verka för lägre bortfall är att öka folks medvetande om att statistik är viktigt och att SCB därför fyller en viktig samhällsfunktion. Att detta faktiskt spelar roll kunde SCB:s duktiga intervjuare rapportera om i våras när det blåste som mest om SCB:s statistikfel i medierna. Flera av dem som kontaktades av SCB:s intervjuare sade just att de nu förstod hur viktig statistik kunde vara och att de därför gärna svarade på våra frågor.

Det tycks bl.a. bli allt svårare att få tag på folk via telefon, vilket är lite paradoxalt med tanke på att alla i dag ständigt går omkring med en telefon i fickan.

”

Källa: SCB

SCB:s kundtidning ges ut av Statistiska centralbyrån.

Ansvarig utgivare: Stefan Lundgren, SCB,
08-506 941 00.

Redaktion: Monica Holmberg, SCB, chefredaktör
019-17 61 67.

Redaktionens adress: SCB, 701 89 Örebro.

Tfn 019-17 60 00. E-post monica.holmberg@scb.se

Layout och redigering: Monica Holmberg, SCB.

Foto omslag: "Nicole, Coffeecentral"

Monica Holmberg, SCB.

ISSN 1104-8476.

URN:NBN:SE:SCB-2010-A08TI1003_pdf (pdf)

Stefan Lundgren
Generaldirektör

- 2 **Tips och nyheter**
- 3 GD har ordet
 Så viktigt att svara
- 5 **Invandrarföretagare**
 – studie om förutsättningar att starta och driva företag
- 6 **Nu undersöks pensionärers hälsa**
- 7 **Det "dolda" kvinnliga företagandet**
 – som inte syns i de administrativa registren
- 8 **Unik undersökning om biverkningar av läkemedel**
- 9 **Undersökning om bekämpningsmedel**
 – nya EU-krav på jämförbar statistik
- 10 **Yh-myndigheten genomför studie om tidigare elever**
- 11 Solen stekte som vanligt under Almedalsveckan
 – **men vad sa man egentligen?**
- 12 **Svenskarnas fotavtryck**
 – konsumtionen i Sverige ger globala fotavtryck,
 säger *Martin Villner*, SCB
- 13 **Hur arbetar vi efter föräldraledigheten?**
- 14 **En härlig sommar – men ett besvärligt surveyklimat**
- 15 **Med insyn i Insynsrådet**
 Joakim Hussénius, Finansdepartementet

 Att stå på vetenskaplig grund – vad innebär det?
 Professor Carl-Eric Särndal

”**Att** bekämpningsmedel säljes har vi uppgifter på, men **hur** det används behöver vi veta mer om, säger *Erik Sandberg*, agronom vid SCB.

Tips

Statistik för alla 2010

Vad kostade osten i går och vad betalar du i dag? Var finns mest vindkraft inom EU? Vilka spel och lotterier är populärast?

I den här publikationen hittar du blandad statistik från SCB och andra statistikproducenter. Redovisningen är gjord i form av lättlästa diagram och tabeller.

Beställ gratis på www.scb.se/statistikforalla

Utrikes födda företagare

Nu genomförs en studie om förutsättningar att starta och driva företag i Sverige för utrikes-, respektive inrikes födda.

Var är du född? Hur många företag har du startat? Varför startade du företag och inom vilken bransch? Vem bad du om råd när du startade? Hur finansierade du starten? Expanderar du? Har något hindrat dig i ditt företagande? Vilken bakgrund har dina leverantörer? Hur ser din kundkrets ut? Har du släktingar till din hjälp och har du andra anställda? Vilken är deras bakgrund? Hur många timmar arbetar du?

Frågorna är många. Några kan kanske upplevas som lite känsliga för våra nya svenskar från icke demokratiska länder.

Lina Andersson, universitetslektor vid Linnéuniversitetet i Växjö, vad tror du om viljan att svara?

Genom att göra enkätundersökningen hoppas vi få svar på frågor som vi annars tvingas spekulera kring när vi använder registerdata. Därför är den information från de som svarar ett viktigt bidrag.

Jag hoppas att vi har lyckats motivera undersökningen tillräckligt bra och att den känns relevant. Risk med låga svarsfrekvenser förekommer alltid vid enkätundersökningar. Dessutom tenderar svarsfrekvensen att vara lägre bland utrikes födda.

Foto: Hans-Erik Karlsson
Lina Andersson

Foto: Monica Holmberg

Hur gör ni och SCB för att komma förbi dessa hinder?

Vi har valt att göra en totalundersökning bland de utrikes födda som startat företag under en viss tidsperiod. Det kommer också att finnas möjlighet för utrikes födda att få enkäter över-satta till modersmålet. Den finns på åtta språk förutom svenska: finska, arabiska, persiska, polska, thailändska, turkiska, tyska och grekiska.

Vi lyfter fram det faktum att många företagare i dag upplever bristande tillgång till en ordentlig finansiering, vilket hindrar dem att starta företag och att låta företag växa.

Hur görs urvalet?

Populationen består av individer mellan 25 och 64 år som startat en enskild firma något av åren 2001–2005. De utlandsfödda totalundersöks alltså. Vi gör en urvalsundersökning bland svenskfödda, som i det här fallet används som jämförelsegrupp.

Undersökningen är verkligen intressant. Hur kommer resultatet att användas?

Den ska användas till att studera hur utrikes födda företagare finansierar sitt företagande. Vi vet för lite om hur de – och även inrikes födda – finansierar sitt företagande. Vi vet därmed också för lite om huruvida det finns skillnader mellan dessa båda grupper. Undersökningens syfte är därför att kartlägga hur finansieringen går till och studera dess betydelse för företagets start, överlevnad och framgång. Resultaten kan därmed ge underlag för olika åtgärder för att förbättra förutsättningarna.

Hur kommer ni att redovisa?

Artiklar skickas in till vetenskapliga tidskrifter. Vi redovisar också i någon mer populärvetenskaplig form under 2011.

Kan ni redovisa eventuella regionala skillnader?

Det vore mycket intressant och vi hoppas att det ska gå. Det beror på i vilken utsträckning vi får svar på enkäterna.

Vem har beställt och bekostar studien?

Linnéuniversitetet ansvarar för studien och den bekostas av ett FAS*-projekt om *Omfördelning av ekonomiska resurser över generationer – förklarar detta den höga andelen företagare bland invandrare?* Projektledare är Mats Hammarstedt vid Linnéuniversitetet.

Har liknande gjorts i andra länder?

Det har gjorts ett fåtal liknande enkätstudier i Storbritannien och USA.

Mer information

Kontakta gärna Lina Andersson för mer information via e-post: lina.andersson@lnu.se.

Monica Holmberg

FAS* = Forskningsrådet för arbetsliv- och socialvetenskap

Pensionärers hälsa

Depression känns som den stora "folksjukdomen" bland våra äldre. Finns det inte plats för de gamla i ett stressigt, högteknologiskt samhälle eller var de lika deprimerade förr? Hänger det i så fall ihop med själva åldrandet – att lusten att leva falnar?

Har du någon att dela dina innersta känslor med? Känner du stark samhörighet med din släkt? I vilken utsträckning tar du egna beslut? Finns det händelser som du ser fram emot? Har du fått det erkännande i livet som du förtjänar?

10 000 personer ur åldersgruppen 65–80 ingår i urvalet för denna enkätundersökning som går under namnet HÄLP-Projektet. Kartläggning av HÄlsa och Livskvalitet bland Pensionärer och utveckling av metoder för att minska förekomsten av depression hos äldre. Till detta lägger man 2 000 personer i åldersgruppen 55–64 från två Norrlandsförsamlingar – Nätra och Grundsunda.

Ulla Peterson

Ulla Peterson, projektledare på Karolinska Institutet, varför undersöker ni just dessa församlingar?

Det är intressant att titta på en grupp människor som har tvingats sluta sin anställning i förtid och jämföra med de som går runt 65. Hur kan man underlätta för den grupp som antingen blir förtidspensionärer eller får avtalspension?

I Grundsunda finns en stor grupp människor som har tvingats gå i förtid – och fått avtalspension. Nätra fungerar som kontrollgrupp. De har inte samma problem, men liknar Grundsunda i övrigt. Till detta lägger vi alltså ett urval på 10 000 personer mellan 65–80 år. Även i Nätra och Grundsunda kan vi jämföra den yngre

gruppen med den äldre.

I Grundsunda deltar vi tillsammans med *Grundsunda framtidsgrupp*. Vi kan tillsammans med dem erbjuda aktiviteter för de äldre. Vi vill testa metoden *Life Review Therapy*, där grupper om 6–8 personer deltar under tio veckor. Det finns inte mycket forskning i Sverige med metoden i samband med insatser för att förebygga depression hos äldre. En handledare utbildas av oss för att jobba med grupperna i Grundsunda.

Är frågorna desamma för dessa grupper?

Frågorna är desamma för jämförbarhetens skull. Däremot kommer vi att göra djupintervjuer med utvalda personer som nyligen gått i pension för att få information om hur man bättre ska förebygga övergången till pensioneringen. Antalet vet vi inte riktigt – vi intervjuar tills vi får en "mättnad" i materialet, kanske 10–15 personer. Detta material utgör en egen del.

Är det naturligt att bli deprimerad när man är gammal?

Man kan kanske tro det, men vi får inte glömma att för de flesta innebär pensioneringen en övergång till en lugn och behaglig livsform. Men visst kan det vara problematiskt att förlora arbetsuppgifterna och nätverket där omkring – och kanske dessutom få sämre ekonomi.

Någon hypotes om när man i så fall börjar må sämre?

I en folkhälsorapport framkom att man mellan 60–64 år upplevde sin hälsa som sämre, medan man efter 65 års ålder mådde bättre igen. Därefter avtar den upplevda hälsan med stigande ålder.

Det har skrivits och forskats mycket mer på demens och Alzheimers. När det gäller depression och ålderdom finns det betydligt mindre forskning, framför allt avseende insatser som syftar till att förebygga depression hos äldre. Därför är det här projektet angeläget att genomföra.

Vad tror du om svarsfrekvensen?

Det är svårare bland äldre, av många orsaker. I just Grundsunda, där vi också genomför aktiviteter, tror jag att vi lyckas bättre. Där förväntas man få ut något av att delta. Vi erbjuder också de som enligt studien känner sig nedstämda en behandling.

Är man inte anonym?

Man uppger namn och personnummer i enkäten. Det är naturligtvis frivilligt, men det gör att vi kan erbjuda hjälp vid behov. Detta gäller enbart för undersökningarna i Nätra och Grundsunda. I de övriga enkäterna är man anonym – som i andra undersökningar.

Hur publiceras nu detta?

Först kommer vi naturligtvis att publicera i vetenskapliga tidningar. Men viktigt är att vi kommer att göra en systematisk litteraturoversikt om vad som har skrivits om depression bland äldre. Vår förhoppning är att göra en populärvetenskaplig publikation i ämnet.

Vi hoppas också nå ut med det som framkommer i djupintervjuerna och i aktivitetsgrupperna i Grundsunda. Grupperna kommer igång efter nyår – i slutet av nästa år har vi troligtvis samlat materialet. Övrigt enkätmaterial bearbetar vi ganska omgående och tror oss kunna göra analysen i slutet av november i år.

Publiceringsprocessen är en lång historia – det tar tid att få ut kunskap!

Mer information

Kontakta gärna **Ulla Peterson**, Karolinska Institutet via e-post: ulla.peterson@ki.se.

Monica Holmberg

Företeelsen är som väntat vanligast inom de areella näringarna.

Foto: Monica Holmberg

Det "dolda" kvinnliga företagandet

som inte syns i de administrativa registren

Stora satsningar har gjorts de senaste åren på företagande, alldeles speciellt kvinnligt. Men hur ser det ut för de kvinnor som redovisar inga eller låga inkomster? Kan det vara så att de arbetar i sina mäns företag och på så sätt blir en "dold" arbetskraft?

En persons företagande kan drivas under olika former. *Egna företagare* deklarerar för aktiv näringsverksamhet och *Fåmansaktiebolagsdelägare* som delägare i ett aktiebolag. *Kombinatörer* är de anställda som bedriver näringsverksamhet som bisyssla.

Av de cirka 4,4 miljoner *sysselsatta* enligt RAMS – den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken, är cirka 17 procent företagare i någon av ovanstående form. Det innebär att cirka 760 000 individer bedriver företag i någon form. Kvinnliga *egna företagare* utgör cirka 34 procent.

Kombinatörerna har inte synliggjorts i debatten. Ofta talar man om de sex procent som har eget företagande som huvudsysselsättning och ibland även de tre procent som är fåmansaktiebolagsdelägare. Kvinnorna utgör 40 procent av kombinatörerna.

Alla syns inte

Det finns också ett "dolt" företagande som inte syns i några administrativa register. Om en av personerna i en parrelation är företagare och den andre partnern inte har någon eller relativt liten arbetsrelaterad inkomst, så kan man anta att båda är engagerade i det egna företaget. Hela eller större delen av hushållets disponibla inkomst kommer från det egna företaget.

Det "dolda" företagandet redovisas normalt inte i statistiken. Det är därför en uppskattning av det material som finns att tillgå. Med hypotesen att den partner som inte har någon, eller har högst 100 000 kr i arbetsrelaterad inkomst, ofta arbetar i partnerns företag utan att deklarerar inkomst från detta arbete ger bilden som i tabellen nedan.

Med detta antagande är cirka 22 000 kvinnor delaktiga som företagare och de utgör hela 78 procent i gruppen "dolda" företagare. De tre storstadslänen Stockholm, Göteborg och Malmö svarar för cirka 55 procent av detta företagande.

Tabellen redovisar inom vilka branscher dessa företagare är verksamma. Företeelsen är som väntat vanligast inom de areella näringarna. De svarar för knappt två procent av sysselsättningen, men utgör 15 procent av de dolt företagande kvinnorna.

Bransch	Kvinnor	Andel
Jordbruk, skogsbruk och fiske	3 343	15
Tillverkning	1 086	5
Byggverksamhet	3 258	15
Handel	2 899	13
Transport	1 683	8
Hotell och restauranger	2 434	11
Företagstjänster	3 054	14
Övrigt	2 621	12
Okänd bransch	1 779	8
Totalt	22 157	100

Det "dolda" företagandet

	Män	Kvinnor*	Totalt
Antal	6 307	22 157	28 464
Andel	22	78	100

* Kvinnor; varav 13 148 med ingen arbetsrelaterad inkomst

Jan Andersson, SCB
jan.andersson@scb.se

Unik kartläggning Biverkningar av läkemedel

En kartläggning ska ge svar på omfattning och kostnader av biverkningar. Det kan också gälla andra problem i samband med användning av läkemedel.

Nytan med läkemedel uppväger i de flesta fall riskerna, Läkemedel gör mer skada än nytta, Läkare förlitar sig för mycket på läkemedel eller Läkare som har mer tid ordinerar färre läkemedel.

14 000 personer är utvalda att ta ställning till detta genom den enkät som nu går ut med hjälp av SCB. Den Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap, NHV ansvarar för kartläggningen.

Har du använt receptfria läkemedel, alternativt naturläkemedel, under denna tid. Anser du att du har fått tillräcklig effekt av dina läkemedel? Upplever du att du har varit beroende av dina läkemedel och Har du upplevt biverkningar? Till detta ska man ange hur man upplever sin hälsa i dag på en termometer graderad mellan *Bästa* och *Sämsta tänkbara tillstånd*. Slutligen ska man också ange sin utbildning och nuvarande sysselsättning samt hushållets inkomster.

I och med att man besvarar enkäten, accepterar man också att uppgifter om läkemedel samlas in från vården, Socialstyrelsens register och från Försäkringskassan.

Karolina Andersson Sundell, universitetslektor vid NHS, insamling av data från bl.a. register har naturligtvis krävt en omfattande etikprövning. Vad är mest känsligt?

Det handlar om stora mängder information och registerdata. Just hälsouppgifter sekretessprövas inte bara av SCB, utan även av Socialstyrelsen och Försäkringskassan. Kopplingen mellan hälsodata, läkemedel, vårduppgifter och de egna uppgifterna gör det hela känsligt. Vanligtvis är det svårt att komma åt personers egna uppgifter – väldigt lite har gjorts tidigare.

Uppsala universitet har i tidigare undersökningar studerat hälsoläget två veckor bakåt i tiden, men den undersökningen saknar registerdata. Även här har man nu diskuterat att göra sammankopplingar med registerdata.

Vår populationsbaserade studie om biverkningar, alltså med urval från hela befolkningen, är unik. Däremot görs ibland studier utifrån ett sjukhus eller för ett givet område, med begränsat urval.

Hur motiverar ni folk att delta?

Det saknas kunskap inom området och genom att delta bidrar man till att kunna uppskatta förekomsten av biverkningar och hur man påverkas när man drabbas. Resultatet kan bidra till ökad med-

Ur NHV:s verksamhetsidé på www.nhv.se

Med studenten i centrum och med hög vetenskaplig kvalitet och samhällsrelevans bedriver NHV forskning, undervisning och uppdragsutbildning för dagens och morgondagens folkhälsa.

Projektets fullständiga namn är **Självrapporterad läkemedelsrelaterad sjuklighet i Sverige – en populationsbaserad studie av förekomst, förhinderbarhet och kostnad.**

vetenhet och förhoppningsvis färre allvarliga fall av de typer som kan undvikas.

Det är möjligt att den aktuella debatten om svininfluensavaccinet och eventuell koppling till narkolepsi hjälper till att höja svarsfrekvensen.

Vilka hypoteser har ni i fråga om biverkningar?

I dag vet vi väldigt lite om den självrapporterade förbrukningen av läkemedel. Två tredjedelar av befolkningen hämtar årligen ut minst ett receptbelagt läkemedel. Till detta kommer receptfria medel – som också kan ge biverkningar. Tillgängligheten av dessa har ökat betydligt när de nu finns i dagligvaruhandeln. Vi hoppas kunna fånga upp detta i den självrapporterade delen av studien.

Förekomsten och omfattningen av biverkningar och även typ av biverkningar som rapporteras skiljer sig åt beroende på om man frågar allmänheten, patienter eller hälso- och sjukvårdspersonal. Ofta saknas uppgifter i journaler om lättare biverkningar – de kanske inte noteras eller så berättar patienterna inte om dem.

Sammantaget innebär även mindre biverkningar stora samhällskostnader.

Forts. nästa sida!

Karolina Andersson Sundell

Finns det speciellt utsatta grupper?

Riskerna ökar naturligtvis med grupper som tar flera läkemedel samtidigt, som hos de äldre som nu är i fokus. Uppmärksamheten är glädjande, men vi har lång väg att gå.

Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting gör årligen en sammanställning över landstingens läkemedelsanvändning. Detta har bidragit till ökad fokus på t.ex. psykofarmaca som sömnmedel och penicillin.

När och hur kan vi ta del av resultaten?

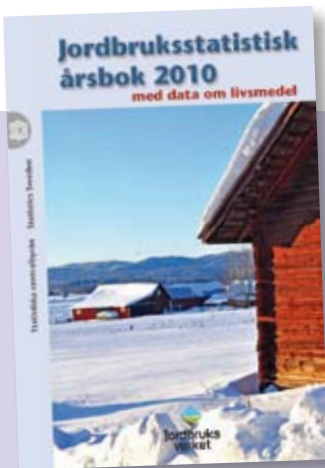
Som vid andra liknande studier ska resultaten först presenteras i vetenskapliga tidskrifter. Vi kommer också att delta på konferenser om kvalitet och säkerhet inom vården.

Om ett år hoppas vi kunna sammanställa resultaten och därefter börjar vi publicera delar av resultaten – i olika omgångar.

Mer information

Kontakta gärna **Karolina Andersson Sundell** vid *Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap, NHV* via e-post: karolina.a.sundell@nhv.se.

Monica Holmberg

Jordbruksstatistisk årsbok 2010 med data om livsmedel

Boken som ges ut av Jordbruksverket och SCB ger en samlad bild av den svenska jordbruksstatistiken med uppgifter om företagsstruktur, arbetskraft, maskiner, växtodling, husdjurskötsel, ekonomiska förhållanden m.m. Vissa internationella jämförelser görs också.

Pris 270 kr exkl. moms.
Beställ via publ@scb.se eller kundservice
08-506 948 01. Du hittar också publikationen på www.scb.se

Foto: Monica Holmberg

Undersökning om bekämpningsmedel

En sund och frisk gröda – där sammanfaller konsumenternas önskemål med odlarnas, säger Erik Sandberg, ny agronom vid SCB och dessutom själv jordbrukare.

Inom EU finns nya krav på jämförande statistik inom och mellan länder kring användning av bekämpningsmedel. I Sverige genomfördes en liknande undersökning 2006. Med den nya undersökningen kan vi lättare jämföra användningen och identifiera regionala skillnader mellan t.ex. Skåne, Mälardalen och Norrland. Det är framförallt ogräs, svamp och insekter som är angreppsområdena och främst på spannmål, oljväxter, potatis och sockerbetar. En mindre del av undersökningen berör trädgårdsgrödor som lök, äpplen, morötter och jordgubbar.

Jordbruksverket ansvarar för statistiken och SCB:s uppdrag går bl.a. ut på att genomföra cirka 4 000 intervjuer under december och januari, bland de dryga 70 000 svenska jordbrukare. Resultaten finns framme den 31 maj nästa år – något som Källa:SCB då följer upp.

Undersökningens intressenter

Det finns bra underlag över försäljning av bekämpningsmedel, men inte samma för användandet. Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen är två intressenter av undersökningens resultat, bl.a. som underlag för sin rådgivning och direktiv för användandet. Alla är måna om att hålla nere nivån på bekämpningsmedel. Det är kostsamt för odlaren och innebär risker i arbetsmiljön.

– Varmare väder ger rent generellt mer skadeinsekter, menar Erik. Södra Europa har alltså större behov av bekämpningsmedel, även om varmare klimat i Norden också kan komma att

Att bekämpningsmedel säljes har vi uppgifter på, men hur det används behöver vi veta mer om!

”

Lin för oljeframställning odlas återigen på många håll i Mellansverige.

Erik Sandberg

öka behoven. Närmare 50 procent av Sveriges bekämpningsmedel används därför i Skåne, vilket delvis beror på ”egna” grödor såsom sockerbetar. De kräver mycket bekämpningsmedel – liksom lök och potatisodlingarna.

I år har kålmalen angripit stora arealer vårraps i Mälardalen. Det har inte skett i större omfattning sedan 1995.

– Detta kan komma att synas i statistiken för insektsmedel, gissar Erik.

Men som sagt, alla inom hela näringskedjan har intresse av att ta fram grödor ur ett ekologiskt och ekonomiskt perspektiv. Vi vill ha bra livsmedel med bästa tänkbara näringsinnehåll.

Kontakta gärna Erik Sandberg på enheten för lantbruksstatistik vid SCB via e-post: erik.sandberg@scb.se.

Monica Holmberg

"På fredag tar jag examen och på måndag går jag till jobbet" – så rubricerade Myndigheten för yrkeshögskolan, Yh-myndigheten, ett av sina seminarier på Almedalsveckan i år.

Att vara i fas med arbetsmarknaden, det är basen för Yh:s uppdrag. Myndigheten avgör vilka utbildningar som får genomföras. Omvärlden förändras snabbt och utbildningsanordnarna beviljas endast två intagningar per gång, med fem månaders mellanrum.

Vad gör du efter studierna?

43 000 studerande kommer under 2010 att gå en kvalificerad yrkesutbildning eller en yrkeshögskoleutbildning. Uppgiften för Yh-myndigheten är att värna om effektivitet och kvalitet i utbildningarna – att använda de statliga pengarna väl.

– Vi har betydligt högre tryck på våra utbildningar numera (*se faktaruta*, reds. anm.) Det kan givetvis bero på lågkonjunkturen men också på att vi har nått ut med information, menar **Britt-Inger Stoltz** vid avdelningen för omvärldsanalys och uppföljning. Källa:SCB träffade även **Christer Carmegren** från samma avdelning.

Yh-myndigheten ansvarar för tre olika utbildningsformer där den största delen, yrkeshögskoleutbildningar, drivs med statliga bidrag fullt ut. Utöver detta administrerar myndigheten två utbildningsformer som ligger utanför yrkeshögskolan; kompletterande utbildningar och lärlingsutbildningar för vuxna till vissa hantverksyrken.

Myndigheten har som övriga statliga myndigheter ett *insynsråd*, men de har också ett *arbetsmarknadsråd* som består av företrädare för Arbetsförmedlingen, Sveriges kommuner och landsting, Företagarna, Svenskt näringsliv, LO samt TCO. Rådet ska bl.a. bistå myndigheten med information om

FAKTA

Den 1 juli lades dåvarande *Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning*, Ky-myndigheten ned och den nya *Myndigheten för yrkeshögskolan*, Yh-myndigheten startade sin verksamhet. Den ansvarar för eftergymnasial yrkesutbildning utanför högskolan. Myndigheten består av cirka 80 personer och är lokaliserad i både Västerås och Hässleholm.

Läs vidare på yhmyndigheten.se

vilka nya kvalifikationer som kommer att efterfrågas.

Hur ser er "medelstuderande" ut?

– Det rör sig om kvinnor runt 30, främst inom området *Ekonomi, administration och försäljning*. Männen är något år yngre och studerar främst inom området *Teknik och tillverkning*, berättar Christer. Eleverna är mellan 25–60 år, eftersom det krävs gymnasieskola eller motsvarande kunskaper och ibland även yrkeserfarenhet för att bli antagen till en utbildning.

Krav för att få starta utbildning

Det måste finnas en tydlig efterfrågan på just den specifika kompetensen. Utbildningsanordnarna måste också visa att kvaliteten på utbildningen håller de krav som finns i lag och förordning och även att de har ekonomiska och organisatoriska förutsättningar att bedriva en utbildning. Ett beslut om att få ingå i yrkeshögskolan innebär två intagningsomgångar med minst fem månaders mellanrum.

**Teori
+ Praktik
= Jobb**

Lärarna har främst yrkeserfarenhet och det är utbildningsanordnaren som ansvarar för lärarnas kompetensutveckling.

Nu genomför ni alltså en enkätundersökning med hjälp av SCB – berätta mer!

– Normalt köper vi mycket registerdata från SCB inom utbildnings- och arbetsmarknadsområdet. Den här typen av undersökning som vi nu genomför, där vi tar hjälp av SCB med insamlingen, har gjorts varje år sedan 2007 av dåvarande KY-myndigheten. Undersökningen ska bland annat ge svar på om de som gått en kvalificerad yrkesutbildning också får jobb efter utbildningen, säger Britt-Inger.

Hur stor andel får jobb?

– Tidigare undersökningar har visat att mellan 80 och 90 procent av de som tagit ut en examen också får ett arbete efter studierna. Den här gången vänder vi oss även till de som inte tagit ut examen.

Christer berättar om IT-utbildningar, där ovanligt många hoppar av studierna under sista halvåret. Vad beror det på? Får de jobb ändå?

Följ ni upp resultaten med liknande studier?

– Ja det gör vi absolut, säger Britt-Inger. Vi kommer att göra årliga uppföljningar. Resultatet från denna studie ska vara klart i december och vara ett av underlagen för myndighetens kommande analys av efterfrågan på arbetsmarknaden.

Mer information

Kontakta gärna **Britt-Inger Stoltz** på e-post: britt-inger.stoltz@yhmyndigheten.se.

Monica Holmberg

Britt-Inger Stoltz och
Christer Carmegren

Och solen stekte som vanligt på
Visbys gator ...

Men vad sa man i Almedalen i år?

SCB:s överdirektör Mats Wadman var där.

Det märks på många sätt att det är ett valår, inte minst i Visby under Almedalsveckan. Intresset var rekordstort. Samtliga partiledare fanns på plats. Solen stekte och många rekord slogs vad gällde evenemang, arrangörer, journalister och besökare.

Under veckan fanns det 1 400 registrerade arrangemang. Ibland undrar man om alla seminarier verkligen får åhörare utanför den egna intresseorganisationen.

Almedalsveckan är enligt många en politikens "Kiviks marknad". De etablerade partierna är de självklara aktörerna. Det är också kring dem medierapporteringen kretsar – de garanteras uppmärksamhet. För resten av organisationerna och företagen handlar det om att bryta genom bruset – att fånga uppmärksamheten.

För att få denna uppmärksamhet togs en del udda initiativ. Gudrun Schyman och hennes parti valde att svara på frågor om de uppeldade 100 000 kronorna. Ett annat var tjejjouren i Järfälla som placerade ut en mobil bordell längs en av gatorna. Arbetsmarknadsministerns plötsliga avgång fick naturligtvis stor uppmärksamhet och diskuterades flitigt på restauranger, barer och mingel.

Längs de soldränkta kullerstensgatorna stötte man hela tiden på lobbyister och organisations- och myndighetspersoner på väg till eller från olika seminarier. En före detta GD på SCB dök upp i vimlet, på väg till ett energiseminarium. Man passerade de som plötsligt sprungit på någon bekant eller folk som diskuterade vilket seminarium de skulle gå på. På öppna platser stod ivriga torgmötestalare i vilkas ljud samtalen drunknade. På gatorna nära själva Almedalen

hade olika medier "stånd" där man i direktsändning diskuterade vad politikerna sagt. Ett påtagligt inslag i gatuvimlet var ungdomspolitik och andra ungdomsgrupper iklädda t-tröjor med budskap.

Det fanns också kulturinslag. Ett något udda, men kul sådant, var kommunikationsföretaget *Springtimes* politiska allsång på en restaurang. Här träffades bl.a. politiskt aktiva från olika partier för att sjunga varandras kampsånger. I ärlighetens namn var rösten rätt svag hos de "röda" när de sjöng motståndarens sånger – och tvärt om. Det nya inslaget var Piratpartiets *Hymn till Warezhavet*.

Varför var då SCB i Almedalen?

SCB:s uppgift är att *förse kunder och användare med statistik av god kvalitet. Statistiken ska kunna användas som underlag för beslutsfattande, debatt och forskning*. Huvuduppgiften är att *framställa, utveckla* och inte minst *kommunicera* statistik. Almedalsveckan är ett bra tillfälle för SCB att presentera statistisk information inom ämnesområden som diskuteras under veckan och som därmed finns högt upp i den allmänna debatten.

SCB genomförde fem seminarier under fyra dagar. Måndagens seminarium gick under rub-

riken *Småföretaget – en vinsthistoria – men för vem?* På tisdagen genomfördes två seminarier. Först lanserades lathunden *På tal om kvinnor & män 2010. Hur står det till med jämställdheten egentligen?* Sedan presenterades *Integration – i ett regionalt perspektiv*. Onsdagens seminarium handlade om *Så drabbade 2000-talets finanskris arbetsmarknaden – en jämförelse med 1990-talets kris*. Och slutligen på torsdagen var det dags för *Opinionsläget inför riksdagsvalet – statistik från SCB:s partisympatiundersökning*. Detta seminarium avslutades med att Sören Holmberg från Göteborgs Universitet gjorde några reflexioner om valopinionen och vad som kan hända under valspurten.

Nu vet vi vad som hände i valspurten.

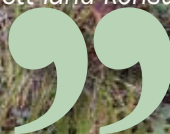
Mats Wadman, SCB
mats.wadman@scb.se

Foto: Ulrika Arver

Svenskarnas Fotavtryck

Vattenfotavtrycket definieras som den volym sötvatten som används för att producera de varor och tjänster en individ eller ett land konsumerar.

Den pasta vi äter, de kläder vi shoppar och de bilar vi köper förbrukar naturresurser – i hela världen.

– Konsumtionen i Sverige ger globala ”fotavtryck”, säger Martin Villner på Miljöräkenskaperna vid SCB.

Miljörådsrådet samordnar arbetet med de svenska miljökvalitetsmålen. SCB fick i uppdrag att beskriva metoderna för vattenfotavtryck och ekologiska fotavtryck. Beskrivningarna ska ingå i en rapport om vilken global miljöpåverkan den svenska konsumtionen har.

– Vi konsumerar både inhemska och importerade varor och tjänster, säger Martin Villner. Detta påverkar naturresurserna i andra länder. Genom fotavtrycken kan vi få en uppfattning om hur stor påverkan konsumtionen har på dels de globala biologiska resurserna, dels på vattenresurserna i världen.

Tidigare studier visar att Sveriges ekologiska fotavtryck, EF per person är cirka hälften så stort som Sveriges biokapacitet, BK. Sverige konsumerar alltså mindre naturresurser än vad som finns inom landet. Det beror framför allt på de rika skogstillgångarna. Men om vi tittar på den globala konsumtionen av naturresurser ser vi att Sveriges EF är 2,5 gånger större än den globala BK – varje svensk konsumerar 2,5 gånger mer naturresurser än en genomsnittlig världsmedborgare.

Stor vattenkonsumtion

Även när det gäller vattenkonsumtionen gör Sverige större avtryck per person och är jämfört med det globala medelvärdet.

– Fotavtrycken är inget exakt statistiskt mått eftersom metoderna är sammansatta av väldigt många variabler, säger Martin Villner. Men de är ett bra kommunikationsverktyg för att lyfta frågan om användandet av naturresurser och sätta in den i ett större sammanhang. Fotavtrycken kan förklara att det finns en gräns för användningen av naturresurserna och att det finns stora skillnader i hur mycket som används över världen.

Martin Villner

Metoderna för att ta fram vattenfotavtryck och ekologiskt fotavtryck har utvecklats av forskare, och beräkningarna görs av nätverk av intresserade organisationer.

Fakta om metoden

– enkelt uttryckt ...

Vattenfotavtrycket definieras som den volym sötvatten som används för att producera de varor och tjänster en individ eller ett land konsumerar. Måttet omfattar konsumtion både genom direkt användning och virtuellt vatten. Det virtuella vattnet definieras som den volym sötvatten som går åt för att producera en produkt.

Ekologiskt fotavtryck

Det ekologiska fotavtrycket, EF är ett verktyg som mäter hur stor biologisk produktiv yta en befolkning skulle behöva för att kunna producera det den konsumerar och absorbera det avfall som följer.

Genom att enbart fokusera på biologiskt produktiva ytor och på användningen av resurser, ger metoden en bild av mänsklig efterfrågan på biosfären och biosfärens förmåga att möta denna efterfrågan.

Ordlista

Vattenfotavtryck: den volym sötvatten som används för att producera de varor och tjänster som konsumeras av en individ, ett samhälle eller ett land.

Ekologiskt fotavtryck (EF): mäter konsumtionen av förnyelsebara resurser.

Biokapacitet (BK): mäter hur stor biologisk produktiv yta som finns i en viss region.

Biologiskt produktiv yta: alla ytor någonstans på jorden som krävs för att möta befolkningens efterfrågan på exempelvis mat och byggmaterial.

Ekologiska fotavtryck (EF) och biokapacitet (BK): kan sägas motsvara efterfrågan och tillgång på naturresurser i en ekonomi. Om en regions eller ett lands EF är större än dess BK, resulterar det i ett ekologiskt underskott.

Mer information

Rapporten *De Facto 2010* ingår i Miljörådets årliga rapportserie som handlar om utvecklingen i miljön i förhållande till miljömålen. Det finns ett avsnitt med temat svensk konsumtions miljöpåverkan i andra länder. Rapporten överlämnades till regeringen i juni.

För mer information, kontakta Helena Bergström på Naturvårdsverket e-post: helena.bergstrom@naturvardsverket.se

SCB:s Miljöräkenskaper

Ett annat sätt att beräkna global miljöpåverkan från den svenska konsumtionen är med hjälp av miljöräkenskaperna på SCB.

www.mirdata.scb.se/worldwide

Ulrika Haglund

Föräldraledig och sedan då?

Män jobbar mer, kvinnor mindre efter att första barnet fötts, enligt Kommunals rapport "Kön, lön och arbetstid".

Du kan läsa rapporten i sin helhet på www.kommunal.se.

Joa Bergold

Joa Bergold, utredare på Kommunal fick i uppdrag att skriva en delrapport till Kommunals kongress i somras. Syftet var att se hur sysselsättningsgraden skiljer sig åt före och efter föräldraledighet. Vilka mönster finns inom och mellan arbetare och tjänstemän, män och kvinnor?

Rapporten visar tydliga skillnader. Hälften av kvinnorna inom arbetaryrken arbetade deltid redan före första barnet. När mammorna sedan återgick till sina arbeten arbetade ännu fler, 62 procent, deltid. Tendensen vad gäller män inom arbetaryrken är snarare tvärtom. 90 procent arbetade heltid innan de blev pappor, 94 procent arbetade heltid efteråt.

För kvinnor inom tjänstemannayrken var mönstret detsamma som för kvinnor i arbetaryrken, fast på en högre nivå. Av dessa kvinnor arbetade 88 procent heltid innan första barnet anlant. Efteråt arbetade 62 procent i den gruppen heltid.

Männen i tjänstemannagruppen sänkte sin sysselsättningsgrad något efter att de blivit pappor, från 93 procent heltid till 90 procent.

– Genom att även titta på andra studier får vi en bild av hur arbetstiden ser ut i barnfamiljer, säger Joa Bergold. I familjer där båda föräldrarna har hög utbildningsnivå delar man mer lika på föräldradagarna.

Som fackförbund ser Kommunal att många kvinnor med deltid har stora problem, säger Joa.

– För Kommunals del är det intressant att se att deltiderna är utbredda redan innan kvinnorna inom arbetaryrken får sitt första barn. Kvinnor i tjänstemannayrken i samma situation

arbetar däremot heltid och går därefter ned till deltid. De som från början arbetade deltid har endast små möjligheter att gå upp i tid eftersom de inte har någon heltid i botten. Kvinnor inom tjänstemannayrken har större möjlighet att välja arbetstid efter att de bildat familj, eftersom de flesta av dem har en heltid i botten. Det finns alltså strukturella skillnader.

Kvinnors deltider ger också möjlighet för männen att arbeta heltid.

De här sysselsättningstendenserna visade även löntagarorganisationen LO på i en liknande studie år 2005. En av slutsatserna där var att kvinnor minskade sin sysselsättningsgrad väsentligt efter föräldraledighet medan mäns sysselsättningsgrad inte påverkades särskilt alls.

Det är möjligt att Kommunals rapport kommer att följas upp om några år, för att se efter om mönstren består eller om fler kvinnor har gått upp till heltid.

Uppgifter ur SCB:s databas Linda

Urvalet bestod av cirka 1 400 förstagångsföräldrar som under år 2005 eller 2006 varit föräldralediga. Dessa föräldrar hade tagit ut minst en föräldrapenningdag på SGI*-nivå. Uppgifterna hämtades ur SCB:s databas Linda.

Mer information

Kontakta gärna utredare Joa Bergold via e-post: joa.bergold@kommunal.se

Foto: Monica Holmberg

Ulrika Haglund

Några fakta ur rapporten

Arbetstid efter föräldraledighet i procent

Kvinnor inom arbetaryrken

Före arbetade 50 % heltid
Efter arbetade 38 % heltid

Kvinnor inom tjänstemannayrken

Före arbetade 88 % heltid
Efter arbetade 62 % heltid

Män inom arbetaryrken

Före arbetade 90 % heltid
Efter arbetade 94 % heltid

Män inom tjänstemannayrken

Före arbetade 93 % heltid
Efter arbetade 90 % heltid

I rapporten finns uppgifterna uppdelade på offentlig, respektive privat sektor.

*SGI = sjukpenninggrundande inkomst.

En härlig sommar – men ett besvärligt surveyklimat

En sommar med mycket sol och värme såg vi fram emot. Det gällde sannolikt även statistiker, även om "sommar&sol" innebär ett sämre surveyklimat.

Surveyklimat innebär benägenheten att delta i undersökningar. Föga förvånande är det klart sämre under sommaren – särskilt för en fin sådan.

Vi kan inte bara skylla på sommar och sol. Svarsandelen i undersökningar riktade till individer och hushåll har en tydlig nedåtgående trend – till exempel i SCB:s största stickprovsundersökning Arbetskraftsundersökningarna, AKU, där svarsandelen har minskat från 85 till cirka 78 procent det senaste decenniet.

AKU genomförs med telefonintervjuer. I undersökningar baserade på postenkäter är svarsandelen ännu mer problematisk. Dock håller sig SCB:s företagsundersökningar på en relativt hygglig nivå, 90–95 procent.

Problemet med bortfall har också uppmärksamats av "Public Service". Dagens Eko gjorde ett reportage om SCB:s och övriga statistikproducenters svårigheter att få in svar från befolkningen och konsekvenserna av detta. Ett nytt begrepp myntades: "Enkättröttheten breder ut sig bland svenskarna".

Varför blir det bortfall?

SCB:s stickprovsundersökningar baseras på olika typer av sannolikhetsurval. Alla individer i populationen ska ha en positiv sannolikhet att komma med i urvalet. De slumpmässigt utvalda individerna kan inte ersättas med någon annan. I annat fall sätter man vedertagen statistisk teori ur spel och tappar kontrollen över sin undersökning. De i urvalet som man inte lyckas samla in data för utgör bortfall.

De vanligaste orsakerna till bortfall är att man inte lyckas få kontakt med personen eller att personen avböjer att delta. Övriga orsaker kan vara sjukdom och språksvårigheter. I AKU är kategorin *ej anträffbara* något högre än de som avböjer. Övriga orsaker till bortfall utgör mindre än en procent av urvalet.

Under senare år har mobiltelefoner med kon-

Foto: Monica Holmberg

tantkort gjort att det har blivit svårare att få kontakt med personer. "Enkättröttheten" bottnar troligen också i att volymen undersökningar ökat. Även en växande telemarketing kan bidra negativt.

Vad gör SCB för att minska bortfallet?

SCB har en mängd åtgärder för att förebygga bortfallet. Vi informerar om undersökningens syfte och genomförande i särskilt utformade introduktionsbrev. Vi dokumenterar spårningsrutiner för telefonnummer. Frågeblanketterna testas i syfte att bli så uppgiftslämnarvänliga som möjligt. Vi använder särskilda kontaktstrategier för intervjuer och påminnelsestrategier för enkäter.

Belöningar är en väl prövad metod för att öka svarsviljan. SCB tillämpar dock belöningar endast i de "tyngre" undersökningarna.

Vi utför bortfallsuppföljningar. Ibland riktas uppföljningen till vissa grupper där svarsandelen varit särskilt låg.

Efter att datainsamlingen avslutas använder vi statistiska metoder för att försöka justera för det återstående bortfallet.

Ett globalt problem!

Inte bara Sverige brottas med ett ökat bortfall. Frågan är ofta på dagordningen i det internationella samarbetet. SCB deltar också årligen i en internationell workshop som har fokus på bortfallsproblematiken i individ och hushållsundersökningar. Här kan vi byta erfarenheter och få nya idéer.

För att lyckas vända den negativa trenden med bortfallet krävs mer än de traditionella åtgärderna som nämnts. En idé att arbeta vidare med är att låta urvalspersonerna få lämna uppgifter på sina villkor – man får välja om man vill svara på telefon, postenkät eller via webben.

Vi vill också förbättra uppgiftslämnarklimatet genom att stärka "varumärket SCB". Vi vill betona SCB som producent av oberoende, pålitlig och samhällsnyttig statistik. I det här fallet kan stöd och medverkan från våra huvudanvändare vara en väsentlig del i arbetet. Statistiken används som underlag för viktiga beslut i samhället – den officiella statistiken kan nog sägas vara en del av demokratins infrastruktur. Det är viktigt att den är av god kvalitet. En förutsättning för hög kvalitet är ofta en hög svarsfrekvens.

Jan Hörngren, SCB
jan.horngren@scb.se

Den här gången går frågorna till ...

Joakim Hussénius

– departementsråd på Finansdepartementet och ledamot i Insynsrådet sedan hösten 2009.

Inom vilka områden kan du bidra med kunskap till SCB:s ledning?

Framför allt när det gäller analyser av individstatistik. Jag är även intresserad av – och har jobbat mycket med – hur man tillgängliggör statistik och analyser för olika målgrupper, inte minst politiker.

Hur använder du själv SCB:s statistik?

Jag använder SCB:s simuleringsmodell FASIT för konsekvensanalyser av politiska förslag och utnyttjar också ofta HEK*-undersökningen. Jag använder även nationalräkenskaperna och arbetsmarknadsstatistiken.

Din drömstatistik

Professionella användare av statistik har det väl förspänt i Sverige. Men medborgarna som betalar för statistiken kan nog ha svårt att hitta rätt. Jag tycker att det borde finnas en lättanvänd webb som tillgängliggör all relevant statistik, oavsett källa. Det må vara om ekonomi, svininfluensa, klimat eller konflikter i världen. Kanske skulle det vara möjligt att ställa statistikfrågor via en chat, söka i en mycket lättanvänd statistikdatabas och dessutom kunna göra enkla simuleringar inom olika områden.

Monica Holmberg

HEK* = Hushållens ekonomi

Att stå på vetenskaplig grund, vad innebär det?

Enligt SCB:s verksamhetsidé är "statistiken baserad på vetenskapliga grunder". Vad vill SCB ha sagt med detta budskap?

SCB har en mycket kvalificerad medarbetarstab, universitetsutbildad med kunskaper i olika vetenskapliga fält, inte bara statistik och informatik, utan också sociologi, psykologi, de ekonomiska vetenskaperna, geografi, demografi osv. Detta i sig själv utgör en vetenskaplig grund, även om den inte gör anspråk på att utgöra en forskningsmiljö. Den samlade kompetensen i "kunskapsverket SCB" är imponerande, väl värd att inge högsta respekt. SCB är emellertid inte unikt i detta avseende, inte ens i Sverige. Flera andra statistikframställare har en liknande god grund att stå på.

Stå på vetenskaplig grund och utöva vetenskaplig verksamhet är skilda saker. Vetenskaplig verksamhet på metodsidan skulle innebära att SCB har ambitionen att utföra forskning i statistisk metod bakom produktionen och att fortlöpande publicera resultaten i vetenskapliga tidskrifter. På goda grunder ingår det inte i SCB:s mandat att utföra grundforskning. Det hindrar inte att SCB:are publicerar artiklar som resultat av tillämpad forskning eller metodutveckling. Men ett formellt forskningsprogram i statistisk metod har inte SCB; kanske borde det finnas.

Statistikframställning kräver en högt utbildad och erfaren yrkeskår som jobbar efter vetenskapliga principer. Statistikerns yrkesroll, och kraven som den ställer, är ganska dåligt kända. En läkare i Sverige behöver inte förklara att det arbetet står på vetenskaplig grund. Det skulle framstå som onödigt, för att inte säga fänt. Som "iakttagare utifrån" – men ganska väl insatt – kan jag tycka att "det där behöver väl inte sägas; självklart kräver SCB:s verksamhet att den är vetenskapligt underbyggd". Men som sagt, det kanske behöver påpekas för en bredare allmänhet.

Är betoning på vetenskaplig grund något som hängt med sedan länge? Förr gjordes totalundersökningar men sedan 1930- och 1940-talen räcker urval som underlag för god statistik. Termen "vetenskaplig sampling", *scientific sampling*, används om undersökningar där stickprovet dras med sannolikhetsurval, dvs. från en urvalsram som täcker målpopulationen i det närmaste exakt. Alla i ramen har chans – känd positiv sannolikhet – att komma med. Det var ett stort steg framåt, ett verkligt vetenskapligt genombrott för den tiden. Ingen ifrågasätter i dag att stickprov av storleken ett, eller några få tusen, räcker för tillförlitliga slutledningar om en population på många miljoner. Det förutsätter att urvalet gått rätt till och andra fel kontrolleras. Det var något som blev teoretiskt grundat världen över, sedan även allmänt accepterat i praktiken. SCB har länge haft fördelen att kunna dra "vetenskapliga stickprov" från RTB* eller andra register som innebär en sorts garanti för vetenskaplighet. Men det idealet fanns för längesen – nu riskerar de stora bortfallen att idén med sannolikhetsurval urvattnas. ■

Professor **Carl-Erik Särndal**, med anknytning till Statistics Canada, är ledamot i Vetenskapliga rådet vid SCB. Rådet bistår SCB i frågor om metod och kvalitet i statistiken.

*RTB = Registret över totalbefolkningen

Tips ...

Välfärden i siffror

SCB:s tidning Välfärd presenterar och analyserar svensk, men även internationell, aktuell statistik om välfärd. I tidningen, som kommer ut fyra gånger per år, kan du läsa intressanta artiklar om arbetsmarknad, utbildning och befolkning.

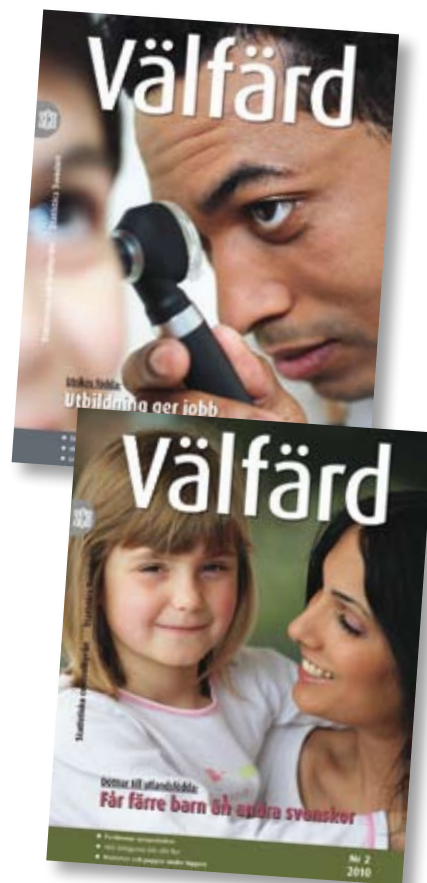
Exempel på ämnen som kan tas upp är;

- olika sätt att kan belysa barnfattigdom i världen
- hur jämställdheten ser ut i olika livsfaser
- befolkningens fördelning i glesbygd och storstäder
- hur olika typer av arbetsmarknadsstatistik hänger ihop

En årsprenumeration på 4 nummer kostar 350 kronor exkl. moms.

Ring, faxa eller e-posta din beställning: Tfn: 08-506 948 01, fax: 019-17 64 44, e-post: publ@scb.se

Du kan också läsa Välfärd på nätet: www.scb.se/valfard.

Källa: SCB

Statistiska centralbyrån
Statistics Sweden

SCB, Box 24300, 104 51 Stockholm

Besöksadress: Karlavägen 100

tfn: 08-506 940 00, fax: 08-661 52 61,

e-post: scb@scb.se

SCB:s Kundservice

tfn: 08-506 948 01

e-post: information@scb.se

SCB, 701 89 Örebro

Besöksadress: Klostergatan 23

tfn: 019-17 60 00, fax: 019-17 70 80,

e-post: scb@scb.se

www.scb.se

